

**Натисніть тут, щоб
купити книгу на сайті
або замовляйте за телефоном:
(0352) 51-97-97, (067) 350-18-70,
(066) 727-17-62**

Передмова

У демократичному громадянському суспільстві гуманістична мораль як форма суспільної свідомості не може бути відірвана від християнських цінностей. Традиційні християнські моральні цінності за своїм змістом співзвучні із загальнолюдськими, бо під їхнім впливом упродовж тисячоліття формувалася культура українського народу.

Християнська етика втілює у собі те найбагатніше, що має бути властиве душі, серцю, думкам і вчинкам кожної порядної людини. Тому оволодіння учнями початкових класів засад християнської моралі й етики підсилює різнобарвність і надає особливого національного колориту принципу світськості нашої країни. Починаючи з молодшого шкільного віку, вчитель поступово вводить учнів у світ національних духовних цінностей.

Зміст посібника спрямований на надання педагогу ефективної практичної допомоги у проведенні уроків та виховних заходів духовно-морального спрямування.

В основі методики проведення уроків лежить особистісно орієнтований підхід, який ґрунтується на принципах православної та гуманної педагогіки, точніше — педагогіки серця, заснованої П. Юркевичем — К. Ушинським — В. Сухомлинським.

Уроки православної культури у початковій школі мають бути емоційно насиченими. Емоційно насичений урок можна кваліфікувати як емоціогенну ситуацію. Вона має внутрішню логіку, сутність якої полягає в русі від безпосередньої емоції до реальної дії, а саме: *відчуваю* — *розумію*, емоційний стан — *знаю*, як діяти — *дію*. Головною умовою функціонування цієї моделі емоційного процесу у школярів є переживання дітьми реальних почуттів, інакше руйнується єдність розуму й серця.

Пропонований посібник містить різноманітні типи уроків, визначені загальною дидактикою (уроки засвоєння знань, уроки закріплення й удосконалення знань, уроки узагальнення знань, підсумкові й комбіновані уроки). Проте більшого значення набувають уроки засвоєння практичних способів діяльності, а саме: уроки добрих справ, наприклад: «Милосердя. Святий Миколай», «Як бути схожим на свого покровителя»; урок-уявна екскурсія до храму «Храм — Дім Божий. Будуємо храм душі», по святих міс-

цях рідного краю; урок-роздум на інтегрованій основі «Для чого ми живемо»; урок-свято «Молитва до святого Миколая»; урок-вистава «Святкування Різдва»; урок-діалог «Мої рідні, моя родина»; виховні заходи: усний журнал «Благослови, свята Покрово»; «Різдвяний вертеп» тощо.

Актуалізація реальних переживань на таких уроках вимагає величезної напруженості, гігантських енергетичних витрат, а також педагогічної майстерності вчителя. З цією метою використано різноманітні прийоми емоційного впливу, а саме: ситуації емоційної привабливості та спільного переживання; створення проблемних ситуацій і ситуацій подиву, яких досягають повідомленням інформації цікавої, нової, образної, наочної, незвичайної, парадоксальної, але водночас логічної, лаконічної, доступної, пов'язаної з власним досвідом дитини і системою його актуальних знань; а також експресивну виразність учителя, підтримку ним на уроці відповідного темпоритму та загального настрою; переключення уваги і прийом незакінченої дії; комплексний вплив мистецтва; драматизацію; варіативність завдань і способів вирішення проблеми; активізацію художньої творчості вихованців.

Щодо уроків пропонованого посібника, учитель має творчо підходити до їх змісту. Важливо, щоб структура уроку була такою: *актуалізація емоцій* школярів; *вербалізація почуттів* (називання словом), знаходження їхніх щонайтонших нюансів; *розуміння причин* виникнення емоційних переживань, станів, почуттів тощо; *знаходження дітьми виходу* з ситуації морального вибору; *пошук* учнями *аналогій з власним емоційним і життєвим досвідом*; *адекватна* уявна або реальна емоційна *дія* (поведінка) учнів.

Сучасна педагогічна думка пропонує досить широкий спектр методів і прийомів, а саме: активні, інтерактивні, сугестивні, ігрові, інтегративні, проблемно-евристичні методи педагогічної підтримки і педагогічного супроводу, створення різноманітних педагогічних ситуацій (морального вибору, ситуацій успіху, емоціогенних ситуацій) тощо. Проте важливо уникати «технологізації навчального процесу», тому що гуманна педагогіка особистісно орієнтована, оптимістична, спрямована на те, щоб «сприяти створенню в душі дитяти... строю, гідного людини» (К.Д. Ушинський).

Краса люблячого серця

Урок у 2 класі

Мета. На образах казкових персонажів розкрити силу і красу серця, сповненого любові та прощення; вчити дітей прощати від усього серця людину, яка завинила перед ними; прищеплювати бажання удосконалювати свій внутрішній світ; спонукати дітей до власних суджень та оцінок; виховувати чуйність, доброзичливість.

Обладнання. Посібник В.Г. Чернуха, Е.В. Белкіна «Дорога Милосердя», свічка, магнітофон, телевізор, мікрофон, плакат «Дорога Милосердя», малюнки символічних сердець, казкових персонажів і лебедя, вислови про серце, бутафорія (два серця), відеозапис мультфільму за казкою Г.Х. Андерсена «Гидке каченя».

Хід уроку

І. Привітання.

Вчитель.

Любі діти, у наш клас
Завітали люди щирі.
Привітайте в добрий час
Гостей посмішкою й миром.

Діти.

Ми вам раді, добрі люди,
Та вітаєм широко вас,
І запрошуєм ласкаво
На урок у другий клас.

II. Організаційний момент.

(Вчитель запалює свічку. Звучить спокійна класична музика)

Врятує світ краса —
Завжди так говорили.
Тепер врятує світ лиш доброта...
Тож, люди на землі!

Спішіть добро творити,
Щоб нам не згинуть у морі зла,
Щоб кожен міг серед краси прожити
У царстві справедливості й добра.

III. Повідомлення теми і мети уроку.

Вчитель. Сьогодні на уроці я пропоную вам побути філософами. Уявіть, що кожен із вас філософ. Я буду вам задавати питання, а ви будете розмірковувати і давати відповіді.

Гра «Мікрофон».

- Для чого людині потрібен вогонь?
- Де може горіти вогонь?
- Чи може горіти такий вогонь у серці?
- Який це вогонь?

Вчитель. Це вогник, який у серці спалює злобу, ненависть, роздратованість, але виплавляє доброту, покаяння, любов... Сьогодні ми спробуємо запалити такий вогник у своєму серці, пробудити в ньому доброту, ширість, милосердя, чуйність. Зробимо ще один крок «Дорогою Милосердя».

- Прочитайте тему сьогоднішнього уроку в підручнику.

IV. Робота над темою уроку.

1. Бесіда.

- Погляньте на ілюстрацію в підручнику (*підручник «Дорога Милосердя» для 2 класу, ст. 33*).
- Що сталося з дітьми?
- Як ви думаєте, чи навмисне водій оббризкав дітей?
- Чи образилися діти?

Вчитель. Щодня ми говоримо різні слова, виконуємо певні дії, але, на жаль, вони не завжди достойні поваги чи захоплення. Часто словом чи ділом можна, навіть мимохідь, когось образити. Так боляче, коли тебе ображають. А як відповісти на це: тим самим? Чи простити?

Розібратися в цьому нам допоможе герой мультфільму «Гидке каченя» Г.Х. Андерсена.

2. Перегляд уривка з мультфільму «Гидке каченя» за казкою Г.Х. Андерсена.

Князь Данило.

Я — князь Данило.
З Галича мандрую.
Хоругву, злотор шиту,
Ісусу подарую.

Богдан Хмельницький.

А я — гетьман
Землі Української — Богдан.
Несу Ісусові в дар славу,
Котру здобув народ в боротьбі
За незалежну Соборну державу.

Вчотирьох.

З Різдвом святим ми вас вітаємо,
Добра і злагоди бажаємо.
Хай щастя Бог вам посилає,
Христос рождається!

Всі.

Славимо Його!»

*(Всі разом співають пісню «Молитва»,
сл. О. Кониського, муз. М. Лисенка).*

Боже Великий, Єдиний!
Нам Україну храни...

1-й Пастушок.

Хай у домі любов буде,
Хай шанують діти.
Живіть в мирі і любові
На многії літа!

2 Пастушок.

Хай Різдво з тим завітає,
Чого серце бажає.

Хай несе у кожную хату
Радості багато.

1-й Пастушок.

Хай смачна кутя вам вдасться,
Хай у сім'ї панує щастя,
Щоб весела Коляда
В хату радість принесла.
Христос рождається!

2-й Пастушок.

Куті смачної,
Коляди гучної,
Щасливого Різдва
І на весь рік добра!

(Звучить «Многая літа» Д. Бортнянського.

*Одарка та Іван виносять коровай, різні ласощі та пригощають
ними усіх колядників та слухачів вертепу).*

*Н. Цегельник,
учитель початкових класів
Василівської загальноосвітньої школи І—ІІІ ступенів
Чутівського району Полтавської області*

Використана література

1. Біблія для дітей. — М.: Видавництво Російської православної церкви, 2006.
2. Ганаго Б. Дітям про слово. — Мгарський монастир, 2001.
3. Духовно-моральне виховання молодших школярів: методично-практичний посібник з етики віри та релігієзнавства / упор. Г.А. Каліберда, Л.А. Лисяк. — Полтава: ПОППО, 2005.
4. Закон Божий для найменших. — М.: Паломник, 2006.
5. Зінченко З. Дітям про православну віру, 2009.
6. Ігумен Лонгин (Чернуха), Белкіна Е. В. Християнська етика в українській культурі: Програма для учнів 1-4 класів загальноосвітніх навчальних закладів. — К.: КМПУ імені Б.Д. Грінченка, 2007. *Схвалено до використання у навчально-виховному процесі загальноосвітніх навчальних закладів (Лист Міністерства освіти і науки України № 1.4 / 18-667 від 26.03.08 р.)*.
7. Куломзіна С. Наша церква і наші діти. — К.: Києво-Печерська Лавра, 2003.
8. Лапатіна О.О., Скребцова М.В. 50 уроків про чесноти. Харків: видавнича група «Основа», 2009.
9. Лонгин (Чернуха), ігумен. Християнська етика в українській культурі. Дорога Добра: методичн. посібн. для вчителів загальноосвітніх навчальних закладів / ігумен Лонгин (Чернуха), протоієрей Богдан Огульчанський, Е.В. Белкіна, І.П. Ковальчук. — К.: АДЕФ-Україна, 2006. *Схвалено до використання в навчально-виховному процесі (Лист Міністерства освіти і науки України за №1/11—4992 від 14.08.06 р.)*.
10. Митрополит Феодосій. (М.Н. Дикун-Вакалюк). Святі хвилини. — Т. 3. — Полтава, 1971, машинопис.
11. Митрополит Феодосій (М.Н. Дикун-Вакалюк). Український Екклесіаст. — Полтава, 2000.
12. Новожилова М.О., Яськова Л.М. Настольна книга вчителя початкової школи. — Харків: Ранок, 2009.
13. Огульчанський Б. Дорога Доброчинності: навч. посібник для учнів 3 класу загальноосвітніх навчальних закладів / Б. Огульчанський, І. Сіданич. — К.: Сім кольорів,

2007. (Курс «Християнська етика в українській культурі»). *Рекомендовано Міністерством освіти і науки України (Лист №1/10-627 від 07.07.08 р.)*.
14. Огульчанський Б. Навчання християнської етики в 3 класі: методичні поради до навчального посібника «Дорога Доброчинності» / Б. Огульчанський, І. Сіданич. — К.: Сім кольорів, 2009.
 15. Огульчанський Б. Християнська етика в українській культурі. Дорога Добра: Навчальний посібник для 1 класу загальноосвітніх навчальних закладів. — К.: Сім кольорів, 2009. *Рекомендовано Міністерством освіти і науки України до використання в навчально-виховному процесі (Лист за №1/10—627 від 07.03.08 р.)*.
 16. Панкевич Н., священник Олексій (Добош). Моя перша сповідь. Посібник для вчителя. — Кам'янець-Подільський, 2005.
 17. Різдво Христове зустрічаймо/ уклад. Каліберда Г.А., Лисяк Л.А. // Хрестоматійно-методичний посібник. — Полтава: ПОІППО, 2009.
 18. Священик В. Семчук. Таємниці твоєї душі. — Нововолинськ, 2009.
 19. Сіданич І. Л. Дорога Доброчинності: робочий зошит для учнів 3 класу загальноосвітніх навчальних закладів / В.Г. Чернуха, Е.В. Белкіна. — 3-є вид. — К.: Сім кольорів, 2009. (Курс «Християнська етика в українській культурі»). *Схвалено до використання у навчально-виховному процесі загальноосвітніх навчальних закладів (Лист Міністерства освіти і науки України № 1.4 / 18-667 від 26.03.08 р.)*.
 20. Сонячна стежинка: навч.-метод. посіб. для дошкільних навчальних закладів. — К.: Сім кольорів, 2011.
 21. Сценарії святкових заходів до курсу «Християнська етика в українській культурі»: 1-4 класи / Упор. Белкіна Е.В., Беззуб Ю.В., Руденко В.П. — К.: Університет, 2007.
 22. Училище благочестия. Т. 2, издания Украинского экзархата. — К., 1990. с. 57.
 23. Чернуха В.Г., Белкіна Е.В. Дорога Добра: Робочий зошит [для учнів 1 класу загальноосвітніх навчальних закладів] / В.Г. Чернуха, Е.В. Белкіна. — К.: Навчальна книга, 2007. (Курс «Християнська етика в українській культурі»). *Схвалено до використання у навчально-виховному процесі загаль-*

- ноосвітніх навчальних закладів (Лист Міністерства освіти і науки України № 1.4 / 18-667 від 26.03.08 р.).*
24. Чернуха В.Г. Дорога Милосердя: навч. посібник для учнів 2 класу загальноосвітніх навчальних закладів / В.Г. Чернуха, Е.В. Белкіна. — К.: Навчальна книга, 2007.
 25. Чернуха В.Г. Дорога Милосердя: робочий зошит для учнів 2 класу загальноосвітніх навчальних закладів / В.Г. Чернуха, Е.В. Белкіна. — К.: Навчальна книга, 2007. (Курс «Християнська етика в українській культурі»). *Схвалено до використання у навчально-виховному процесі комісією з педагогіки та методики початкового навчання Науково-методичної Ради Міністерства освіти і науки України (Протокол № 6 від 10.07.07 р.).*
 26. Хайруліна В.М. Дивоцвіт дитинства / В.М. Хайруліна. — К.: Плеяди, 2005.
 27. Пазинич І.М. Зимові народні свята // Все для вчителя. — 2002. — № 23-24.
 28. Ратко В.С. Різдво Христове // Все для вчителя. — 2002. — № 23-24.
 29. Підбірка журналів «Розкажи онуку», 2008-2011 рр.

Зміст

Передмова	3
Подорож Дорогою Добра. Людські чесноти. <i>Урок у 1 класі</i> ..5	
Правила руху Дорогою Добра. <i>Урок у 1 класі</i>	17
Добро і зло в нашій душі. Совість — голос Божий. <i>Урок у 1 класі</i>	21
Милосердя. Святий Миколай. <i>Урок у 1 класі</i>	28
Святкування Різдва. <i>Урок-вистава у 1 класі</i>	36
Мої рідні. Моя родина. <i>Урок у 1 класі</i>	44
Моя родина. Мої рідні. <i>Урок у 1 класі</i>	56
За що цінується праця. Працелюбність. <i>Урок у 2 класі</i>	64
Молитва до Святого Миколая. <i>Урок у 2 класі</i>	69
Краса люблячого серця. <i>Урок у 2 класі</i>	78
Уроки турботливості. <i>Урок у 2 класі</i>	83
Як нам допомагає Віра, Надія і Любов. <i>Урок у 3 класі</i>	88
Як бути схожим на свого покровителя. <i>Урок у 3 класі</i>	93
Чесність та брехня. <i>Урок у 3 класі</i>	98
Для чого ми живемо. Я — людина серед людей! <i>Урок-роздум на інтегрованій основі у 3 класі</i>	106
Благослови, Свята Покрово. <i>Усний журнал для учнів 4-х класів</i>	113
Різдвяний вертеп. <i>Виховний захід для учнів 4-х класів</i>	123
Використана література.....	136